Javorniczky István

Levelek anyámnak

8. rész

Huszonkilencedik levél

Háttal álltam neked, szemben az anyakönyvvezetővel, éppen kimondtam az igent, később, a fényképeken láttam, hogy sírsz, örömödben, amibe szomorúság is vegyül, hogy megházasodik a fiad, hogy elhagy téged, egy lányért, egy kedves, neked is szerethető lányért, elhagy, igen, tudod, ez a dolgok rendje, mégis, úgy látod, boldog, ezért könnyezel, örömödben, elhagy, ezért sírsz. Öröm nem jár bánat nélkül. Szerettem volna én is meghatódni, szerettem volna örülni, szerettem volna bánkódni a gyerekem esküvőjén, megölelni a fiamat, megölelni a menyemet, elmenni az esküvői vacsorára, hazamenni immár nélküle, ahogy te is hazamentél, immár nélkülem. A mienken esküvői vacsora se volt, könnyű ebéd, szendvicsek nálatok, délután az albérletünkben összejöttek a fiatalok, a testvérek és néhány barát. Csöngettek, a tulajdonos anyja volt, a jövő hónapban költözzünk el, mégis visszajön Pestre a lánya. Elköltöztünk, elutaztunk, Párizsba, Londonba, hazajöttünk, jóismerős addigra kiadta a lakását, aztán elkészült végre a sajátunk. Szerettem volna én is meghatódni a gyerekem esküvőjén, sok mindent kaptam a fiamtól, nem lehet egy rossz szavam se rá, egyet nem kaptam meg tőle, a meghatódást az esküvőjén, mert nem volt esküvő, nem lettek férj és feleség, csak élettársak. Nézem a fényképeket az esküvőről, az enyémről, háttal állok neked, nem látom, ahogy a szemed törölgeted, amikor átölellek, már nem sírsz, öröm és bánat egyszerre egy anyának, amikor elhagyja a fia, tudja ez a dolgok rendje, mégis…

Harmincadik levél

Egy ilyen őszi délelőttön, amikor a hosszúra nyúlt nyári forróság után húsz fokot zuhan a hőmérséklet, és a fiókban marad a póló meg a rövidnadrág, és hosszú ujjú ingben, farmerban is kicsit borzongósan ülök a géphez, hogy levelet írjak neked, a harmincadikat, arról a kérdésről, amely neked biztosan sose jutott eszedbe, annál inkább magától értetődően gondoltad az ellenkezőjét, a kérdés pedig az, amiről legutóbb éppen a fiam elmélkedett, vajon szabad-e, felelős dolog-e gyereket nemzeni erre a világra? A fiam évekkel ezelőtt három-négy gyereket tervezett, s nem

mondott le végleg most se arról, hogy a lánya után egy új kapcsolatból új gyereke szülessen, de egyre jobban megérti azokat, akik bizonytalanok a mai huszon-harmincévesek között, s ha mégis igen a válaszuk, ambivalens érzésekkel, erős bűntudattal döntenek így, milyen jövő vár majd a születendőkre azon a Földön, amelynek sokan katasztrofális jövőt jósolnak, amelynek lakói, ha el is ismerik, hogy ez így nem mehet tovább, hogy saját pusztulásába rohan az emberiség, tenni alig tesznek valamit ellene, eddigi életükön, szokásaikon nem változtatnak, ragaszkodnak mindazon ártalmas tevékenységekhez, amelyek a jelent egyre kényelmesebbé, a jövőt egyre bizonytalanabbá teszik. Szabad-e nem szülni gyereket, a te válaszod egyértelmű volt, amikor véresen komollyá vált számodra a döntés, mert várandós lettél, három gyerek után negyedszer is, nehéz anyagi körülmények között, egy veled ellenséges világban élve, lelki beteg lettél attól, hogy minden reális érv amellett szól, hogy ne kövesd a vallásod, a hited parancsát, hogy szembeszegülj Isten akaratával, és vetesd el azt, aki megfogant benned. Felelőtlenség lenne megszülni, mondta a családod. Kiheverted valaha is teljesen, hogy hallgattál végül rájuk? Nem tudom eldönteni, ahogy azt se, önző, meggondolatlan dolog-e az egyre sötétebb felhők árnyékában egy ártatlan lényt kitenni azoknak a viszontagságoknak, amik várhatnak rá. Van ebben ráció, egyik énem belátja ezt, a másik továbbra is azt mondja, a gyereknél nincs nagyobb öröm, a létezésnél nincs nagyobb öröm.

Harmincegyedik levél

Tizennégy lehettem, vagy tizenöt, amikor egy fényképezőgépet kaptam karácsonyra, te talán jobban emlékszel, egy Pajtást, egyszerű kis gép, olyan, mint autók közt a Trabant, annak is hogy örültünk. Majd' húsz évvel később, angol barátommal mászkáltunk Pesten, betértünk egy autószerelőhöz, felnyitotta a motorháztetőt, a barátomból kitört a nevetés, amikor meglátta, hogy néz ki a kocsi belül… Hogy örültünk neki, a húgoméktól vettük használtan, mekkora könnyebbség volt. A Pajtásnak is örültem, de nem igazán ragadott magával a fotózás, hamarosan a tied lett, rengeteg fényképet csináltál, fekete-fehér képek, semmi művészkedés, semmi beállítottság, egyszerűen az élet van a képeiden, többnyire mi, a gyerekeid, az unokáid, neked mi voltunk az élet, minket fotóztál, minket neveltél, ha nem érzed patetikusnak, úgy mondom, emberré, ha van bennünk tartás, ha van bennünk az, ami erkölcsnek neveznek, tőled kaptuk, nem szavakkal, a lényeddel adtad, a létezéseddel, a tiszta, magától értetődő hiteddel, mentes volt minden póztól, gőgtől, számí-

tástól. Isten van, jó katolikusként olyan ez neked, mint a kétszer kettő. Igaz vallásos ember, nekem te vagy az, manapság annyi az ál-keresztény. Mentünk veled vasárnaponként a templomba, hol a nagyba, a tó mellettibe, hol a kicsibe, egy mellékutcában, aztán elmaradtunk, egyedül mentél a misére, nem követtünk a hitedben, de követtünk emberségben, legalábbis igyekeztünk, a többes szám minket jelöl, a gyerekeidet, ha sikerült, neked köszönhetjük. A képeken, amit a Pajtással csináltál, sincs semmi különös, semmi trükk, semmi fakszni, ettől jók, ettől természetesek, a te természetességed jön át rajtuk, te lettél a család fotósa, apa a háború előtt fotózott, filmezett, sose láttam a kezében fényképezőgépet, nem fotózott a nővérem, csak a férje, nem fotózott a húgom, csak a férje, nem fotóztam én, ahogy a feleségem se, a te képeiden maradtak meg azok a napok, amikor együtt éltünk, veled, itt a Földön. Aztán meghaltál. Ezt már leírtam néhányszor, de így van.

Harminckettedik levél

Tudod, anya, amikor megtették nekem azt a szívességet, amiről ők azt hitték, hogy na most jól kicsesznek velem, hogy elküldtek a laptól, mellesleg egy régi barát, és én megkönnyebbültem mert hosszú ideje úgy vánszorogtam végig az utcán a metrótól a szerkesztőségbe, hogy mit keresek én itt, ennél a lapnál, ami már régóta nem az, ami volt, s egyre nehezebben vállalható, és már valójában semmi közöm hozzá. Milyen büszke voltál, hogy ott dolgozom, kivágtad a cikkeim. Amikor aznap megkönnyebbülve kisétáltam abból szerkesztőségből, amelyik nekem az egyetlen szerkesztőség volt és maradt, ahol el tudtam magam képzelni újságíróként, akkor úgy gondoltam, itt a vége, számomra megszűnt ez a világ, megszűnt az újságírás. Aztán ezt a szép hivatást tanítottam majd annyi időn át, mint ameddig folytattam, de tudtam, ez a korszak lezárult, te már rég Farkasrét földjében pihentél, micsoda hipokrita fordulat, te szelíden mosolyogsz csak, apa biztosan felhorkanna, pihenjen itt az ördög, éreztem, vége, s bár kényszerből volt még egy nagyon tétova és szerencsére sikertelen kísérletem egy hetilappal, és egy másiknak csináltam még néhány interjút, ez valójában így is volt, nem tekintettem magam már újságírónak, ami nem volt nehéz, mert tényleg nem voltam az. Aztán egy vasárnap délután, amikor már régesrég nem csináltam, és vagy másfél éve nem is tanítottam, leültem a tévé elé, és néztem a Pentagon papers című filmet, a szigorúan titkos McNamara jelentés kiszivárogtatásának történetét, a Washington Post híres akcióját, a háttérben a mezzon Bach concertója szól, amelyik az esküvőmön is, ahol te sírtál, én nem láttalak,

mert hátal álltam neked, az anyakönyvvezető felé fordulva, csak a fényképeken később, és ahogy pergett a film, és láttam a sajtó szabadságában hívő, izgatott újságírók lázas rohangálását, éreztem, én is ott vagyok köztük, a szerkesztőségi deszkben, bár életemben nem fordultam meg ilyen hatalmas anerikai szerkesztőségben, a sokkal kisebb itthoni hírdeszkben is csak néhány hónapig – éreztem, egy vagyok velük, kollegákkal, akik komoly veszélyekkel dacolva azon fáradoznak, hogy leleplezzék a kormányzat hazugságait, bólogatok és egyetértek Ben Bradley-vel a főszerkesztővel: ki ellenőrzi a hatalmat, és tárja fel, ha félrevezetik a népet, ha mi nem, és egy pillanatra kizökkenek, és szomorúan gondolok arra, milyen messze került minálunk, Magyarországon a média ettől, és amikor Katherine Graham, a lap tulajdonosa hosszas vívódás után azt mondja a telefonba, hogy Vágjunk bele! Közöljük!, könnyek szöknek a szemembe, hogy ezt a szentimentális, csöpögős fordulatot használjam, és könnyes szemmel ujjongok, amikor elindulnak a nyomdagépek, és amikor a legfelsőbb bíróság kimondja: a sajtónak a népet kell szolgálnia, nem a kormányt, tudod, anya, akkor arra gondolok, hogy van, amitől, az ember sosem válhat meg, ha egyszer az lett, örökre az is marad.